

Kötéltánc, avagy jó az, ha fáj?

Ennek a filmnek az alkotói folyamata visszanyúlik egészen addig a pontig, amikor Szücs Bernivel - a film főszereplőjével öt évvel ezelőtt megismertük egymást. Színészetet tanultunk egy OKJ-s képzésen, osztálytársak voltunk. Az osztályban nagy volt a verseny, hiszen sokan voltunk kevés mesterre, és tudtuk, hogy az egyetemre nem mindenkit fognak felvenni. Sokféle ember sokféleképp tud hozzáállni egy ilyen helyzethez, voltak, akik rájöttek, hogy ez a stressz nekik nem éri meg, vagy csak egyszerűen nem tudnak egy ilyen közösségben létezni, voltak, akik kiválasztottakká váltak - és nemsokára felvételt nyertek valamelyik egyetemi képzésre, és voltunk páran, akik - bár mindvégig görcsösen ragaszkodtunk választott hivatásunkhoz - sosem kerültünk az élbolyba még az osztályon belül sem. Az osztályfőnökünknek sok szellemes és idézhető megszólalása volt, de egyik sem volt akkora hatással ránk, mint az "Az a jó, ha fáj!" Ez volt a jelmondatunk, a hamuban sült pogácsa, amit útravalóul kaptunk, és ami mindannyiunkat elkísért az életben - azokat is, akik később lemondtak a művészi pályáról.

Bennem ennek a mondatnak a visszhangjaként egy sor kérdés fogalmazódott meg: baj az, hogy nincsenek nagy traumáim? Keresnem kéne a fájdalmat? Tépjem fel a meglévő sebeimet? Aztán egyszer csak kiválasztott lettem, de valahogy ezek a kérdések mégsem apadtak el, és végül ők szolgáltak alapul a filmnek. Persze a filmben minden pont fordítva van.

2022 nyarán került a kezünkbe a *Határeset* című regény, amit egy barátunk, Sabjanics Kata írt. A könyv főszereplője borderline személyiségzavarral küzd, és az írásban lel valamiféle menedékre. A regény mindkettőnknek megmozgatta a fantáziáját, a beszélgetéseink során elkezdett körvonalazódni a filmünk első vázlata. Akkor úgy éreztem, hogy a borderline - vagy bármilyen más mentális betegség explicit elhangzása egyrészt eltereli a figyelmet a valódi mondanivalónkról, másrészt megnehezíti a főszereplővel való azonosulást (az utóbbival azóta már nem értek egyet, az előbbi mellett viszont kitartok). Abban mindenesetre egyetértettünk, hogy ez a film a kapcsolódás- és szeretetvágyról szólhatna, valamint a művészet és a magánélet közötti határról.

2023 tavaszán felkértük Varga Virág Annát - Micit, hogy segítsen nekünk a forgatókönyv kidolgozásában, és a segítségével megírtuk az első draftokat - akkor még *Kötéltánc* címmel. Konzulens tanárnak felkértük Zilahy Tamást, aki felügyelte a fejlesztés

egyes stációit, és jóváhagyta a könyv egy későbbi verzióját december környékén. Ezalatt a fél év alatt sok konfliktus bontakozott ki közöttünk Bernivel, hiszen mindketten erősen kötődünk az anyaghoz, viszont más-más aspektusait tartottuk hangsúlyosnak. Berni egy problémamegoldó dramaturgiával operáló lélektani drámában gondolkozott, aminek sokkal központibb témája volt a főszereplő mentális zavara, és az abból származó kapcsolati problémák, én viszont a körkörös dramaturgia mellett kardoskodtam, az én verzióm sokkal inkább szólt a művészet és az ember kapcsolatáról, és sokkal nyersebben, profánabban fejezte ki magát. A decemberben jóváhagyott verzió ennek a két verziónak a szintézise lett, és Mici, valamint Zilahy tanár úr segítette ezeknek az alapvetően azért egy irányba tartó vízióknak az összefésülését.

Miután Zilahy tanár úr jóváhagyta a könyvet, kora tavasszal elkezdtük felkérni a stáb tagjait és megírni a pályázati anyagunkat, hogy le tudjuk forgatni a filmet. Ekkor csatlakozott hozzánk Szikora Emese (Pindúr) vágó, és Maruszki Milán operatőr. A pályázathoz szükségünk volt egy forgatókönyvíró mester aláírására is, ezért felkértük konzulens tanárnak Szekeres Csabát is. Szekeres tanár úr azzal a feltétellel vállalta el a posztot, hogy a segítségével újraírjuk a könyvet a struktúraelmélet alapján.

Az újraírás folyamata elhúzódott, mert nagyon nagy hangsúlyt akartunk fektetni a karakterek backstoryjára, hogy azok hitelesek és összetettek legyenek. Ez kezdetben nehézségeket okozott, mert a könyv írásának folyamata összeecsúszott a forgatási előkészületekkel, de később nagyban megsegítette a színészekkel való kommunikációt.

Nyár elején elkezdtük a castingokat, a terepszemléket, és a gyártást. A főszereplő adott volt, eleve Berni karakterére írtuk a filmet, így az összes színészt úgy castingoltuk, hogy vele jól működjenek. Nagy figyelmet fektettünk az intim jelenetekben megjelenő Kovács S. József (Ádám), Lajcsik Domonkos (Olivér) és Bari István (Dennis) szerepeire, hiszen azokat a jeleneteket különösen sokat akartuk próbálni.

A gyártás során problémaként merült fel az, hogy túlméreteztük a filmet - mind dramaturgiailag, mind pedig költségvetés tekintetében. Dramaturgiailag azzal, hogy 30 percre szerettünk volna belesűríteni egy nagyjátékfilmhez is elegendő karaktert, cselekményt, és mondanivalót. A filmben így nagyon kevés - túl kevés időnk maradt az egyes állapotok bemutatására, mert szinte minden jelenet valamilyen narratív, dramaturgiai célt szolgál. Költségvetésileg pedig azzal, hogy túl sok helyszín szerepelt a forgatókönyvben, ami

amellett, hogy már magában is költséges, hosszabb forgatást igényelt volna, ami exponenciálisan növelte a költségeinket.

A nyáron ezeket a túlméretezési problémákat igyekeztünk megoldani: karaktereket és helyszíneket is összevontunk (például a főorvos és a művészetterapeuta eredetileg két külön karakter volt), és Borinak lett volna egy Panni nevű barátnője is, akit nagyrészt kihúztunk, részben pedig Olivér és Csenge karaktereibe oltottunk. Amit csak lehetett, szívesség alapon kellett megoldanunk, ami elég jól sikerült is. Ehhez az elvünkhöz a gyártás során a végletekig ragaszkodtunk is. Egyedül a nagyjátékfilm méretű dramaturgia volt az, amit nem tudtunk maradéktalanul kiküszöbölni.

A forgatókönyv későn, augusztusban lett véglegesítve, vele párhuzamosan kényszerültünk elkészíteni a snittlistát, a végleges gyártási tervet, a végleges költségvetési tervet, és egyéb, a forgatáshoz elengedhetetlen dokumentumokat. Ez fontos tanulsága volt a munkafolyamatnak, hogy későn véglegesítettük a könyvet, és nem hagytunk magunknak elég időt a gyártási előkészületekre sem. Mindemellett a gyártási csapat emberfeletti munka árán sikeresen megteremtette a forgatás minden feltételét.

A gyártásban nekünk is részt kellett vennünk Bernivel, ami szintén rossz lépésnek bizonyult, mert csak nagyon későn tudtuk elkezdni a kreatív munkánkra redukálni a jelenlétünket a filmben, ami részben rá is nyomta a bélyegét a munkánkra. Augusztus közepére a technikai előkészületek nagyrészt befejeződtek, már csak próbáltunk, és igyekeztünk Bernivel átállni fejben a kreatív feladatokra.

A forgatást augusztus 31 - szeptember 4 közé tűztük ki, valamint tartottunk egy pótnapot szeptember 6-án, amit még előzetesen, a gyártási terv elkészítése során láttunk, hogy elkerülhetetlen lesz.

Az első kettő - hétvégi - forgatási napra kerültek a pszichiátriai jelenetek, mivel azokat iskolákban forgattuk, és tanítási időben nem tudtunk volna dolgozni. Az első nap egy nagy csúszással indult, mert egy tételt nem pakoltak össze a rental cégnél, akiktől a kameratechnika és a világítás egy részét béreltük. Szerencsére egy ismerősünk ki tudott segíteni minket, de emiatt az egész nap nagyon feszített tempóban zajlott, hogy behozzuk a csúszásunkat. A stábon belül elkezdtek kibontakozni kisebb konfliktusok, amiket orvosolni kellett, hogy ne mérgesedjen el a helyzet.

A második nap sokkal gördülékenyebben zajlott, mindenki nagyon igyekezett tiszteletben tartani az előző nap végén egymás felé megfogalmazott kéréseket, aminek

köszönhetően gyorsan bajtársias viszonyba kerültek a stábtagek. Erre szükség is volt, mert ezen a napon vettünk fel egy hosszú párbeszédes jelenetet, egy nagy statisztériát igénylő jelenetet, és egy intim jelenetet is. Ezek a tervezettnél több időt vettek igénybe, emiatt a főorvost játszó Eszenyi Enikő nem tudott maradni a napra diszponált utolsó jelenetre - amiben szerencsére csak a sziluettje jelent meg, így az egyik stábtageot kértük fel dublőrnek, a jelenet dialógját pedig kitűztük utószinkronra.

A harmadik nap ígérkezett a legjobbnak, aznap forgattuk ugyanis a techno bulit, és a két háztetős jelenetet, amik már csak a vizualitásuk miatt is (és az előző két nap egyhangú iskolaépületei miatt is) lelkesítően hatottak a stábra. A techno buli egy újabb nehéz helyzetet szült: Az előzetesen összegyűjtött statisztéria fele lemondta a forgatást aznap reggel, így amíg az intim jelenetet vettük, a teljes asszisztencia azon dolgozott, hogy minél több embert hívjanak a forgatásra. A jelenetbe végül a stáb legtöbb tagját is beépítettük, és komoly koreográfiát találtunk ki, hogy az embereket úgy tudjuk mozgatni a térben, hogy kamerán keresztül a jelen lévő 25 ember tömegnek hasson. A háztetős jelenetek ehhez képest könnyűnek bizonyultak, egyedül a demerungos második tető jelenet miatt izgultunk, hogy ne fussunk ki az időből - szerencsére épp le sikerült felvenni azt is.

A negyedik napot a kocsmai jelenetekre szántuk, mert ezekben a jelenetekben sok dialógus, sok szereplő, sok statiszta, és bonyolult mozgások voltak. Sajnos a helyszínt csak úgy tudtuk megszerezni, hogy a hely délután kinyitott, így egy ponton a stábon átvágott körülbelül 80 kocsmatúrára érkező vendég. Szerencsére a tulaj, aki maga is filmesként kezdte a karrierjét, hajlandó volt bezárni a kocsmát, és elküldeni a vendégeit.

Az utolsó napon már csak egy komoly próbatétel állt előttünk (leszámítva néhány kisebb nemvárt helyzetet): a filmet lezáró kollázs jelenet, aminek a megvalósítása okozott nmi bonyodalmat. A megoldásunk végül az lett, hogy fordított sorrendben vettük fel a képeket, így egyszerre mindig csak kevés változtatással, viszonylag gyorsan tudtunk haladni, és ezért még a hajnali utcai sétát is fel tudtuk venni a naplementében, ezzel lezárva a forgatást.

A pótforgatási napon felvett jelenetet végül kivágtuk a filmből, sajnos eddigre a stáb teljesen kimerült, és ez látszott az elkészített felvételek minőségén is. Ez volt az utómunka folyamatának legnagyobb nézeteltérése a stábban, számomra az a jelenet egy teljesen új réteget adott a filmnek, ami egyrészt szerencsés, mert így könnyen kihagyhatóvá tette a jelenetet, másrészt viszont nagyon nehéz volt elengednem.

A forgatás alatt merült fel az a probléma, hogy mi történik, ha a színész, és a színész által alakított szerep ennyire közel áll egymáshoz. A film készítése közben többször éreztem úgy, hogy az instrukcióimmal, amikkel Bernit igyekeztem segíteni egy adott érzelmi állapot megfogalmazásban, összerosom ezeket a határokat, mert olyan emlékek felidézésére kértem, amik nagyon hasonló szituációk voltak - gyakran épp azért, mert ezek az emlékek ihlették a könyvben leírt jelenetet is. Az ilyen érzelmi emlékezetből való építkezés persze egyáltalán nem ritka a ma is divatos színjátszási "módszertanban", de ugyanakkor ahogy Diderot is utal rá a Színészparadoxonban, ez több kérdést is felvet a színész egyéni érintettségével kapcsolatban.

Az utómunka hosszúra nyúlt, a filmet első körben 10 napon keresztül vágtuk, aminek a végére annyira sokat láttuk már, hogy egyszerűen nem tudtunk jó döntéseket hozni, ezért a film játékidejét 30-ról majdnem 20 percre levágtuk. A létrejött verzió éreztük, hogy rossz irány, és tartottunk egy hét szünetet, hogy pihentessük magunkban az anyagot. A kényszerszünet után létrehoztunk egy 25 perces verziót, amiben már nem volt benne a pótforgatási napon felvett jelenet sem. Ezzel a vágattal elégedettebbek voltunk, ezért úgy döntöttünk, hogy ezt mutatjuk be a tesztközönségnek, amit közben megszerveztünk.

Két tesztvetítést tartottunk, egyet nem szakmai, egyet pedig szakmai közönség előtt. Mindkét vetítés után beszélgettünk a közönséggel, illetve megkértük őket egy kérdőív kitöltésére is, hogy a meglátásaik alapján hozzuk létre a film végleges verzióját.

Eközben a még szeptemberben felkért ShoeS zenekarral kiválogattuk a filmben elhangzó zeneszámokat majd ezek egy részét, aminek csak telefonos hangfelvétele volt, stúdiót bérelve jó minőségben felvettük.

A gyártás utolsó mozzanata a számlázási ügyek intézése volt, amiktől féltünk, mert csak hozzávetőlegesen tudtuk megmondani, hogy mennyire csúszunk ki a költségvetésünkből. Szerencsére elég jól gazdálkodtunk a pénzzel, és tettünk félre az előre nem látható költségekre is, amik - persze - voltak.

Összességében a filmmel - az összes hibájával együtt - elégedettek vagyunk, és rengeteget tanultunk belőle az ötletelés fázisától kezdve az utómunkáig.